OULU

VÄLIKYLÄN MAISEMA- JA ELÄIMISTÖSELVITYS
3.10.2023

Plaana
OSA A-INSINÖÖREJÄ

AALLOKAS

ALKUSANAT

Välikylän maisema- ja eläimistöselvitys on maankäytön suunnittelun perusselvitys, joka on laadittu lähtötiedoksi tuleville kaavoitushankkeille. Selvitys on tehty maastokäynteihin ja lähtötietoihin perustuen. Tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden elinympäristöjen säilyminen sekä eläimistöltään arvokkaiden alueiden huomioiminen maankäytön suunnittelussa. Selvityksestä on laadittu raportti sekä tuloksia esittelevät karttaliitteet. Selvitystyö on tehty syksyn ja talven 2022 aikana.

Maisemaselvityksessä on kuvattu alueen kehitys ja maankäytön nykytilanne, maisemarakenne ja maisemakuva sekä muut suunnittelussa huomioitavat kohteet. Selvityksessä on huomioitu liittyminen ympäröiviin alueisiin sekä ekologiset yhteydet laajempaan viheralueverkostoon. Linnuston osalta on tehty pesimälinnustoselvitys maastokäynteihin perustuen. Lisäksi alueelta on selvitetty lepakoiden, liito-oravien ja viitasammakoiden potentiaaliset elinympäristöt. Saukkojen esiintymistä on selvitetty havainnoimalla niiden jättämiä lumijälkiä. Viitasammakoiden esiintyminen on todettu kuunteluin. Lepakko, liito-orava, viitasammakko ja saukko kuuluvat tiukasti suojeltuihin luontodirektiivin liitteen IV (a) lajeihin, joiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja ei saa hävittää eikä heikentää.

Maisema- ja linnustoselvityksen laatimisesta on vastannut Plaana Oy. Linnustoselvityksen on tehnyt FT Esa Aalto Aallokas Oy:stä. Plaana Oy:ssä maisemaselvityksen ovat laatineet hortonomi (AMK) Anne Määttä ja hortonomi (AMK) Pia Vaaraniemi, projektipäällikkönä työssä on toiminut hortonomi (AMK) Kirsi Pääkkö.

Tilaajan yhteyshenkilönä on toiminut maisema-arkkitehti Johanna Jylhä Oulun kaupungin kaavoituksesta. Työtä ohjasivat lisäksi Oulun seudun ympäristötoimen ympäristötarkastaja Maarit Kaakinen ja asemakaava-arkkitehti Sisko Repola kaavoituksesta. Syksyllä 2023 työtä ohjasi myös suunnittelubiologi Sari Ylitulkkila ja maisema-arkkitehti Veera Sanaksenaho.

TIIVISTELMÄ

Maankäytön suunnittelussa tulee huomioida yleiskaavan viheralueverkoston lisäksi alueen kookas puusto sekä muinaismuisto. Mahdolliset happamat sulfaattimaat ja Laukkukankaan varikkoalueen maaperän pilaantuneisuus tulee selvittää.

Alueella esiintyy useita harvinaisia ja uhanalaisia lintulajeja, joiden ensisijaisia elinympäristöjä ovat metsät ja puustoiset suot. Viitasammakoita, lepakoita tai liito-oravia ei esiinny. Alueella on ollut tilapäinen saukon levähdyspaikka, kuitenkaan varsinaista suojelua vaativaa pysyvää lisääntymis- tai levähdyspaikkaa ei löytynyt. Suurin osa selvitysalueen kosteista turvepohjaisista metsistä ja pienistä kangasmaasaarekkeista on säilyttänyt luonnonmetsien piirteitä, minkä vuoksi ne ovat uhanalaisille lajeille tärkeää elinympäristöä ja suositellaan ennallistettaviksi ja suojeltaviksi. Toisaalta laajimmat kuivat kangasmaat ovat voimakkaamman metsätalouden piirissä, eikä niiltä löydy kaavoittamista ja rakentamista rajoittavia luontoarvoja.

Sisällys

ALKUSANAT 1
TIIVISTELMÄ 2
1 TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT 4
2 MAISEMASELVITYS 4
2.1 MAISEMARAKENNE 4
2.2 MAISEMAN KEHITYS 7
2.3 MAISEMAKUVA JA NYKYINEN KÄYTTÖ 12
2.4 MAISEMAN VAHVUUDET JA HEIKKOUDET 22
2.5 SUOJELU- JA ARVOKOHTEET 22
2.6 VIHERVERKOSTOT JA KAAVOITUS 24
3 LINNUSTO JA MUU ELÄIMISTÖ 27
3.1 TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT 27
3.2 LINNUSTOSELVITYS 27
3.3 VIITASAMMAKKOSELVITYS 32
3.4 LEPAKKOSELVITYS 32
3.5 LIITO-ORAVASELVITYS 32
3.6 SAUKKOSELVITYS 32
3.7 MUU ELÄIMISTÖ 35
4 SUOSITUKSET MAANKÄYTÖLLE 35
6 LÄHTEET 37

1 TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT

Välikylän maisema- ja eläimistöselvitys on yksi asemakaavatyön perusselvityksistä. Tavoitteena on ollut kartoittaa selvitysalueen luonto- ja maisema-arvot sekä antaa suosituksia asemakaavatyölle. Maisemaselvitys pohjautuu alueelle tehtyihin maastokäynteihin ja lähtötietoihin. Maastotiedon lisäksi selvityksessä on huomioitu Uuden Oulun yleiskaava sekä VILMO (Oulun viheralueverkosto ja luonnon monimuotoisuus -suunnitelma). Lisäksi työssä on hyödynnetty alueen vanhoja karttoja, ilmakuvia ja metsäkuviotietoja.

Selvitysalue sijoittuu asemakaavoittamattomalle alueelle Oulun Välikylään Kuusamontien pohjoispuolelle. Selvitysalueen rajaus kulkee Pyyryväisselän ajoharjoittelurata-alueen itäpuolelta Kuusamontielle. Etelässä alue rajautuu Pyyryväisen asuinalueeseen ja pohjoisessa Pyyryväissuohon ja Pyyryväisharjulle. Kokonaispinta-ala on noin 230 ha. Selvitysalueen rajaus on esitetty kartalla 1.

Kartta 1. Selvitysalueen rajaus opaskartalla. Karttatie 2022, Oulun seudun karttapalvelu.

2 MAISEMASELVITYS

2.1 MAISEMARAKENNE

Selvitysalueen pohjois- ja koillisreunaan jää Pyyryväisharjujen muodostama selänne. Pyyryväissuon puolella on pienempiä yksittäisiä lakialueita. Alueen korkein kohta on Laukkukankaalla (+ 41 mpy). Korkeussuhteita on havainnollistettu kartalla 2.

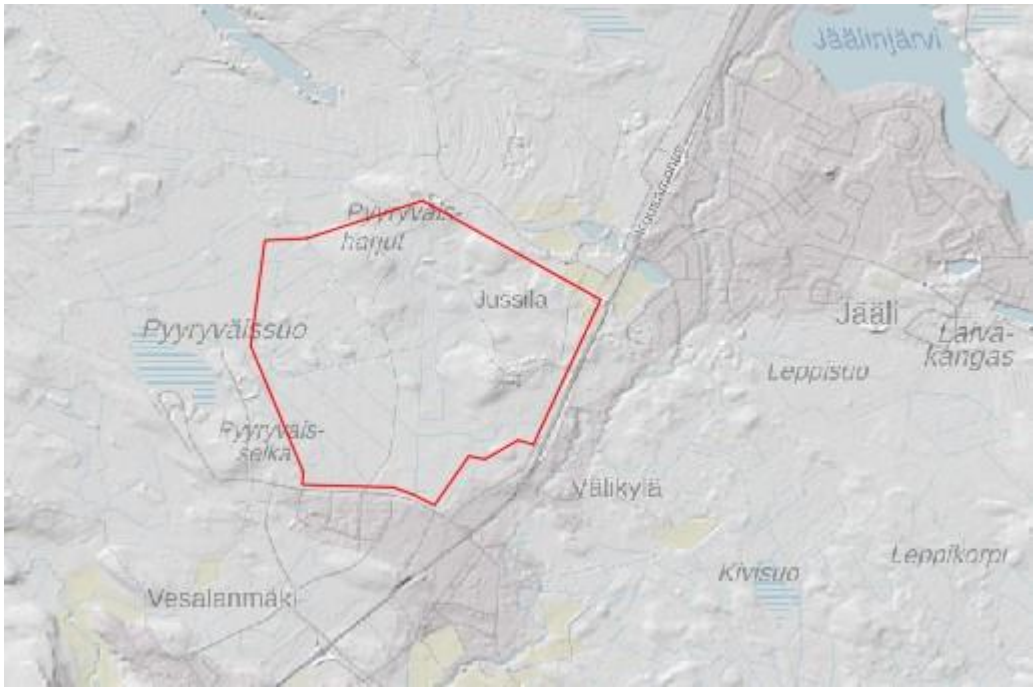

Kartta 2. Selvitysalueen maastorakenne. Selvitysalue rajattu punaisella. Paikkatietoikkuna 2022.

Kartoilla 3. 4. ja 5. on esitetty alueen kallioperä, maaperä ja happamien sulfaattimaiden esiintymistodennäköisyys.

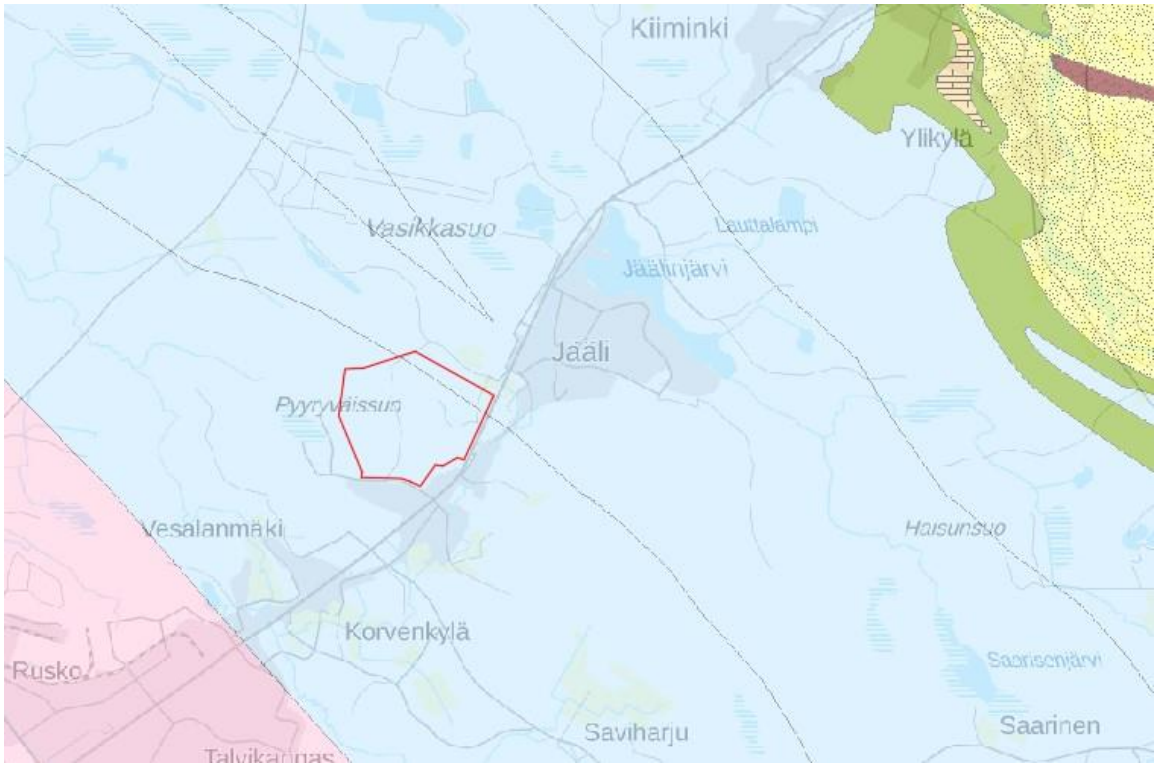

Kartta 3. Selvitysalueen kallioperä. Selvitysalue rajattu punaisella. Alueen kallioperä on kiilleliusketta (vaaleansininen alue). Paikkatietoikkuna 2022.

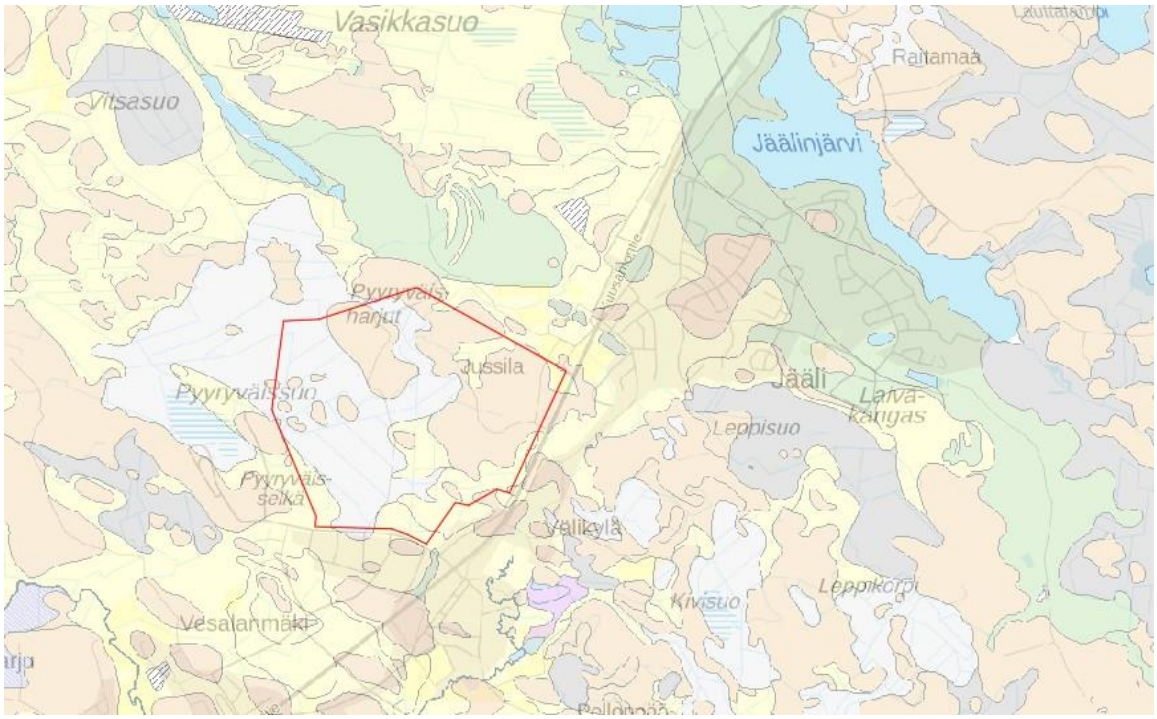

Kartta 4. Selvitysalueen maaperä. Selvitysalue rajattu punaisella. Alueen maalajeja kuvaavat alueet ovat: ruskea – hiekka- ja soramoreeni, keltainen – karkea hieta, violetti – hiesu. Paikkatietoikkuna 2022.

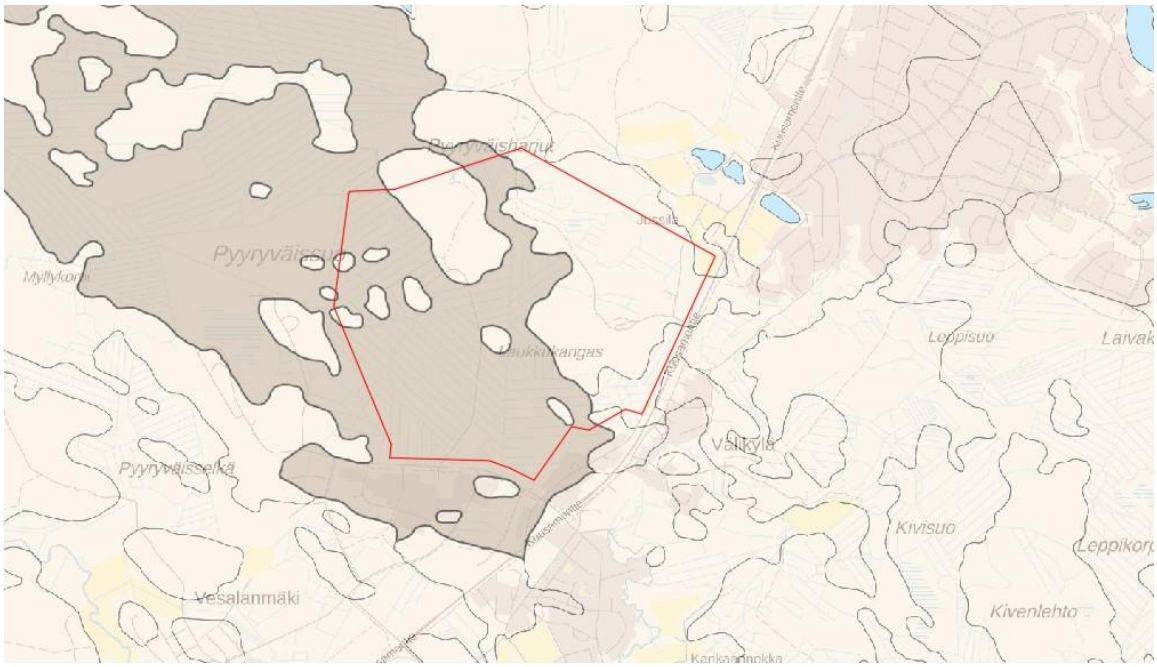

Kartta 5. Happamien sulfaattimaiden esiintymistodennäköisyys. Selvitysalue rajattu punaisella. Tumman ruskealla kuvatuilla alueilla todennäköisyys on kohtalainen ja vaalean ruskealla hyvin pieni. Paikkatietoikkuna 2022.

Selvitysalueen länsiosassa happamien sulfaattimaiden esiintymistodennäköisyys on kohtalainen ja itäosassa hyvin pieni.

2.2 MAISEMAN KEHITYS

Vanhojen ilmakuvien ja karttojen tarkastelun (kartat 6–13) perusteella alue on ollut 1950-luvulla ojittamatonta metsää ja suota. Laukkukankaalta Pyyryväisharjuille on kulkenut tuolloin metsälinjaksi karttaan nimetty reitti, joka on vuoteen 1972 mennessä muutettu yksikaistaiseksi autotieksi. Soran ja hiekan otto on alkanut 1970-luvulle tultaessa. Suoalueet on ojitettu 1980-luvun alkuun mennessä laajalti. Selvitysalueen kaakkoisreunaan on alkanut tulla asutusta 1970-luvulta alkaen ja eteläpuolelle 1990-luvulta alkaen. Varsinaisella selvitysalueella asutusta ei ole ollut.

Muutokset alueella johtuvat ojituksista ja metsien hakkuista sekä maa-aineksen otosta. Laukkukankaalla sekä Pyyryväisharjulla selvitysalueen pohjoisosassa on tehty laajahkot avohakkuut 2004–2012 välisenä aikana.

Kartta 6. Ilmakuva vuodelta 1999. Kuvasta erottuu eri-ikäisiä metsäkuviota ja maa-aineksen ottopaikka alueen pohjoisosassa. Itäosassa näkyy Laukkukankaalla maa-ainespaikan yhteydessä oleva varikkoalue. Oulun karttapalvelu 2022.

Kartta 7. Ilmakuva vuodelta 2004. Selvitysalueella ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuoden 1999 ilmakuvaan verrattuna. Oulun karttapalvelu 2022.

Kartta 8. Ilmakuva vuodelta 2012. Laukkukankaan ympäristön metsä on hakattu laajalta alueelta. Myös alueen pohjoisosassa on laaja hakkuualue. Länsipuoli on alkanut metsittyä. Oulun karttapalvelu 2022.

Kartta 9. Ilmakuva vuodelta 2017. Hakkuualueet ovat alkaneet metsittyä. Oulun karttapalvelu 2022.

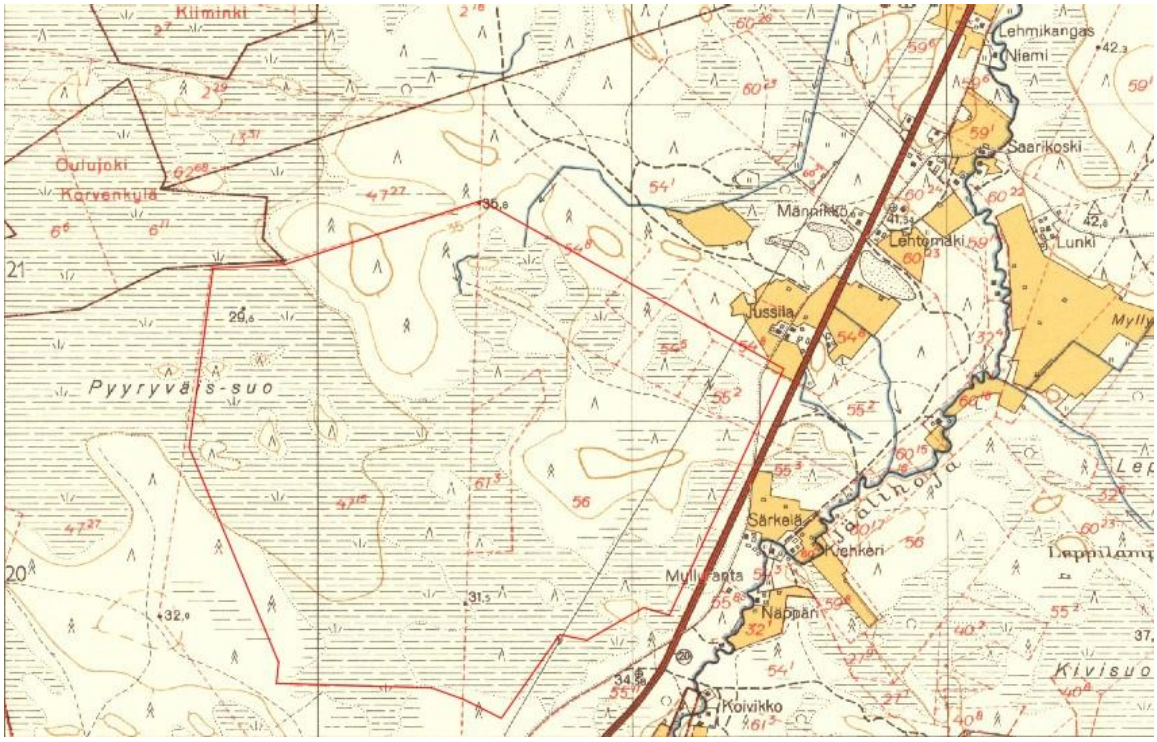

Kartta 10. Selvitysalue vuoden 1957 peruskartalla. Selvitysalue on ollut suurelta osin metsäistä suota. Korkeimmilla kohdilla Laukkukankaalla ja Pyyryväisharjulla on ollut havumetsäiset alueet. Pyyryväissuon länsireunalla on ollut pieniä mäntysaarekkeita. Pyyryväisharjun itäpuolelle on laskenut Jäälistä lähtevä oja. Kuusamontieltä Pyyryväisharjulle on kulkenut polku. Muita reitistöjä alueella ei ole ollut. Maanmittauslaitoksen vanhat kartat.

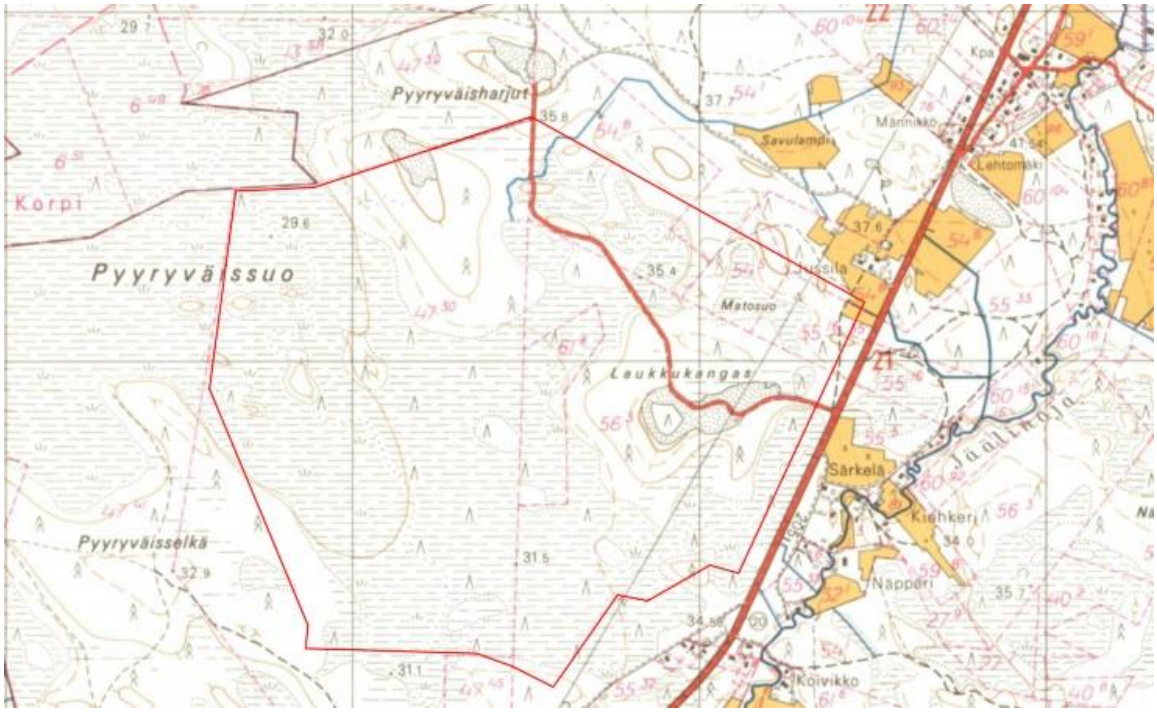

Kartta 11. Selvitysalue vuoden 1972 peruskartalla. Maa-aineksen otto Pyyryväisharjuilla ja Laukkukankaalla on alkanut. Kuusamontieltä on rakennettu autotie Laukkukankaan kautta Pyyryväisharjulle, aiempi polkulinja on jäänyt pois käytöstä. Maanmittauslaitoksen vanhat kartat.

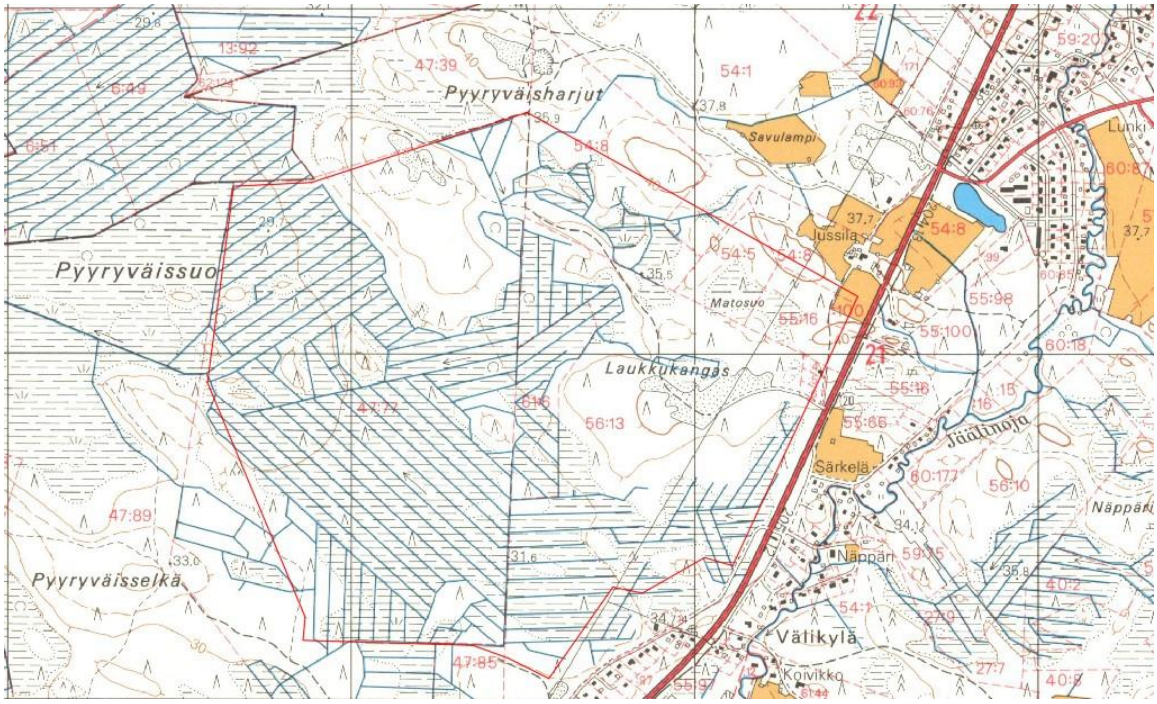

Kartta 12. Selvitysalue vuoden 1981 peruskartalla. Metsäiset suot on ojitettu koko alueelta lukuun ottamatta koillisnurkassa sijaitsevaa Matosuota. Kuivatusvedet on johdettu Pyyryväisojan kautta Kalimenojaan. Maanmittauslaitoksen vanhat kartat.

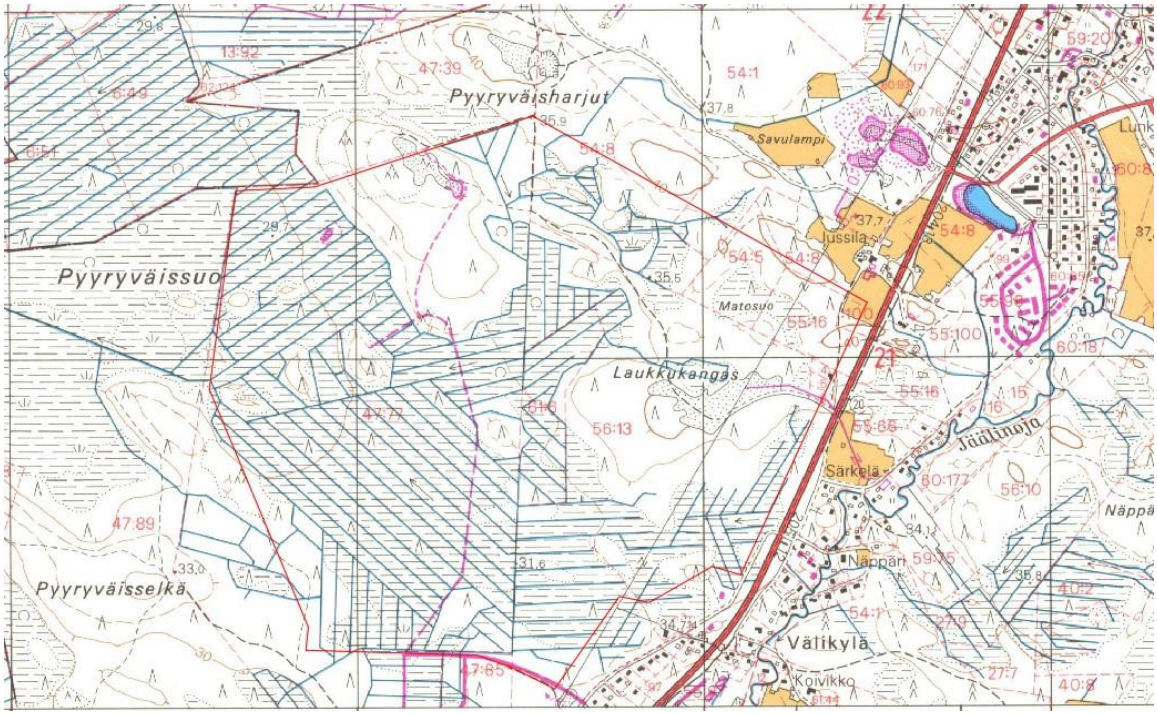

Kartta 13. Selvitysalue vuoden 1988 peruskartalla. Selvitysalueelle on rakennettu etelä-pohjoissuunnassa kulkeva polku Pyyryväisharjulle. Pyyryväissuolla on otettu maa-ainesta pieneltä alalta. Maanmittauslaitoksen vanhat kartat.

2.3 MAISEMAKUVA JA NYKYINEN KÄYTTÖ

Selvitysalueella on kattava metsäautotieverkosto. Virallisia kuntoreittejä tai virkistyskäyttöön liittyviä rakenteita ei ole. Alueen metsiä käytetään virkistykseen, marjastukseen ja metsästykseen. Laukkukankaalla on varikkoalue, jolla on huomattava määrä erilaista jätettä ja katoksia (kuva 3). Lähistöllä on myös yksityiseen käyttöön rakennettu taukopaikka. Saman metsäautotien varrella on hirvitorni sekä pohjoisempana pienempi määrä hylättyä tavaraa, mm. puuta ja huonekaluja (kuva 6). Selvitysalueen pohjoisosassa, toisen metsäautotien varrella on entinen maa-aineksen ottopaikka, jonne on läjitetty huomattava määrä isoja kiviä (kuvat 19 ja 20) sekä puutarhajätettä (kuva 23).

Selvitysalueen vanhin puusto on pirstaleisina alueina Pyyryväisharjun eteläpuolella. Myös Laukkukankaalla ja Pyyryväissuolla on pienillä aloilla vanhempaa puustoa (kartta 14). Selvitysalueen maisemaa on kuvattu kuvissa 1–25 ja kuvien ottopaikat on esitetty liitteessä 1.

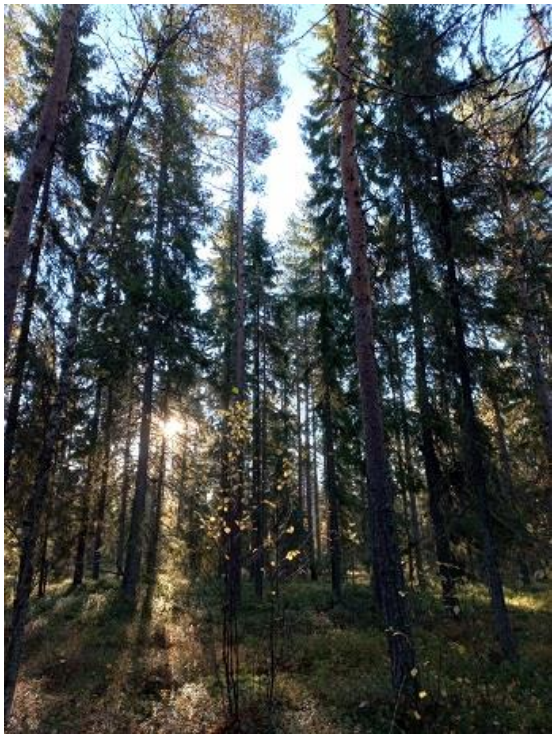

Kuva 1. Vanhaa puustoa Laukkukankaalla.

Kuva 2. Kelo Laukkukankaalla.

Kuva 3. Epäsiisti varikkoalue Laukkukankaalla.

Kuva 4. Hakkuualueen reuna Laukkukankaalla.

Kuva 5. Haaparyhmä metsätien varrella.

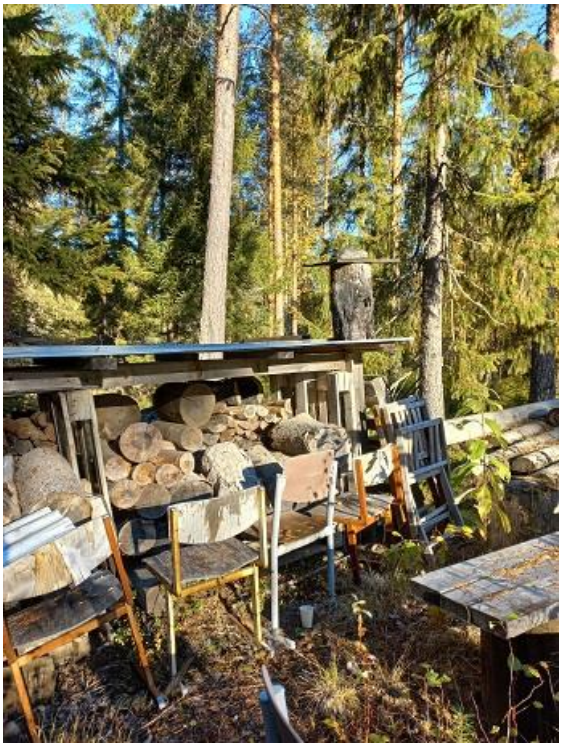

Kuva 6. Varastoalue metsätien varrella.

Kuva 7. Kaunis suomaisema Pyyryväisharjujen eteläpuolella.

Kuva 8. Hakkuualueelle jätetty kelo.

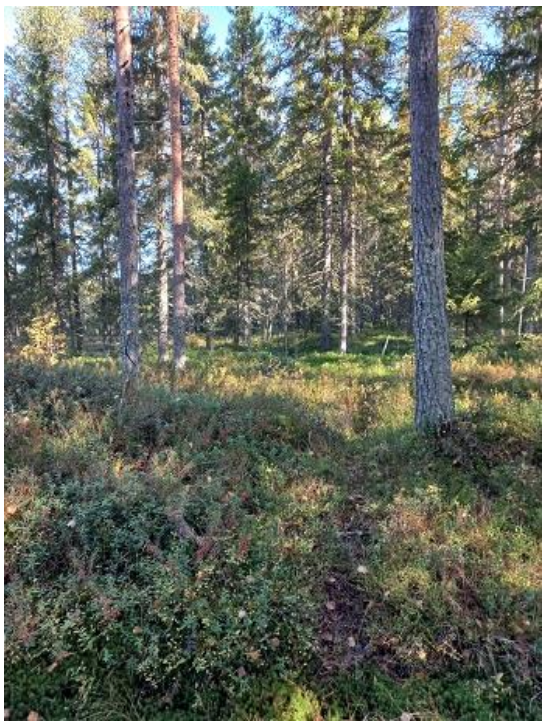

Kuva 9. Eläinten polku (alue B).

Kuva 10. Eläinten polun varressa oleva suoja (alue B).

Kuva 11. Vanhaa puustoa (alue B).

Kuva 12. Vanhaa puustoa (alue B).

Kuva 13. Maisemallisesti arvokasta aluetta (alue B).

Kuva 14. Mäntyryhmä lakialueella B.

Kuva 15. Mäntyistä lakialuetta alueen itäreunassa.

Kuva 16. Vanha mänty lakialueella C.

Kuva 17. Vesiallas toimii hulevesien viivytysalueena.

Kuva 18. Mäntyjono metsäautotien reunassa.

Kuva 19. Entinen soranottopaikka.

Kuva 20. Metsään kasattuja kiviä alueen pohjoisosassa.

Kuva 21. Vanhoja kuusia hakkuualueella.

Kuva 22. Vanha mänty pohjoisosassa.

Kuva 23. Puutarhakarkulaisia: lupiini ja rusopajuangervo.

Kuva 24. Eläinten tekemiä koloja vanhassa kuusessa.

Kuva 25. Talousmetsää alueen länsiosassa.

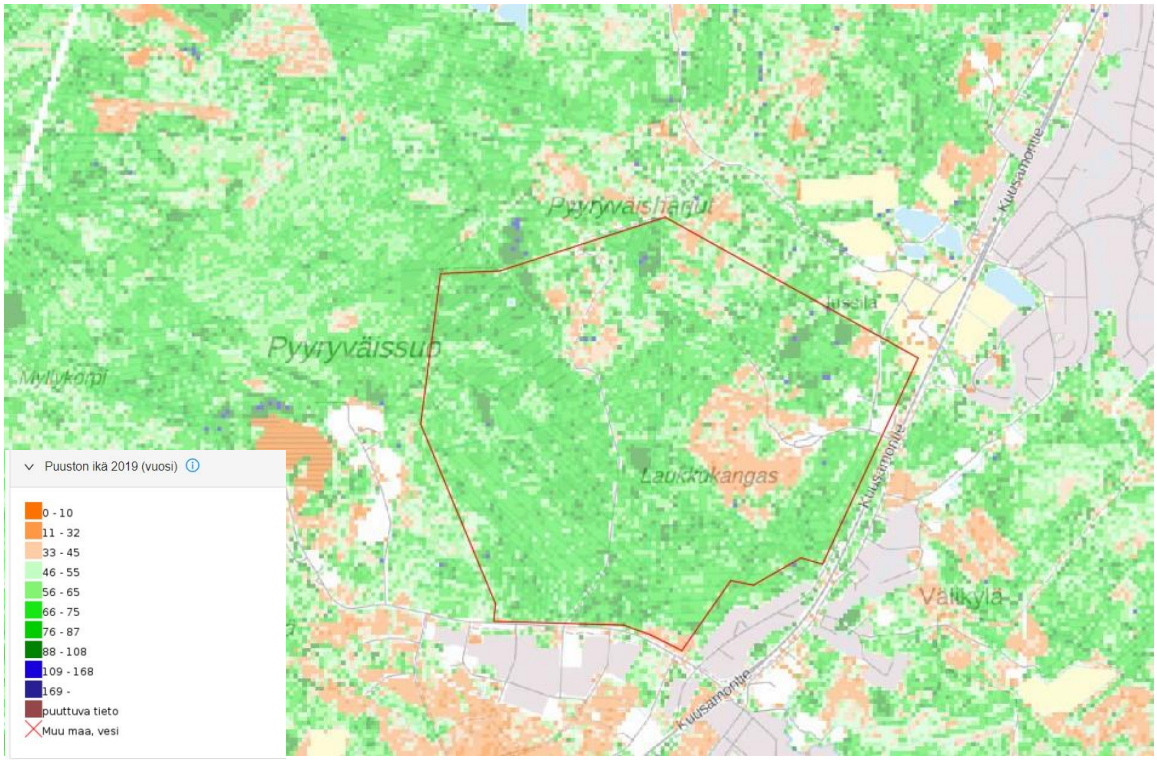

Kartta 14. Puuston ikä vuosina selvitysalueella vuonna 2019. Paikkatietoikkuna 2022.

2.4 MAISEMAN VAHVUUDET JA HEIKKOUDET

Selvitysalueen maisemallisesti merkittävimmät alueet ovat Pyyryväisharjujen eteläpuolella sekä Laukkukankaan länsipuolella (liite 1). Vanhaa puustoa sisältävien lakialueiden lisäksi alueella on myös kaunis suomaisema.

Komeimmat yksittäispuut ja puuryhmät ovat mäntyjä, kuusia ja haapoja. Alueella on metsän uudistusaloja, joille on jätetty yksittäisiä vanhempia puita.

2.5 SUOJELU- JA ARVOKOHTEET

Selvitysalueen pohjoisrajalla on alueen ainoa muinaismuisto. Kyseessä on Matosuon koillispuolella olevan harjanteen luoteispäädyssä oleva tervahauta. Pyöreän tervahaudan ja halkaisija on 10 metriä ja syvyyttä sillä on noin metri. Tervahaudan ympäristössä on viisi muuta kuoppaa, joiden halkaisija on noin 2 metriä. Muinaisjäännös on merkitty kartalle 15.

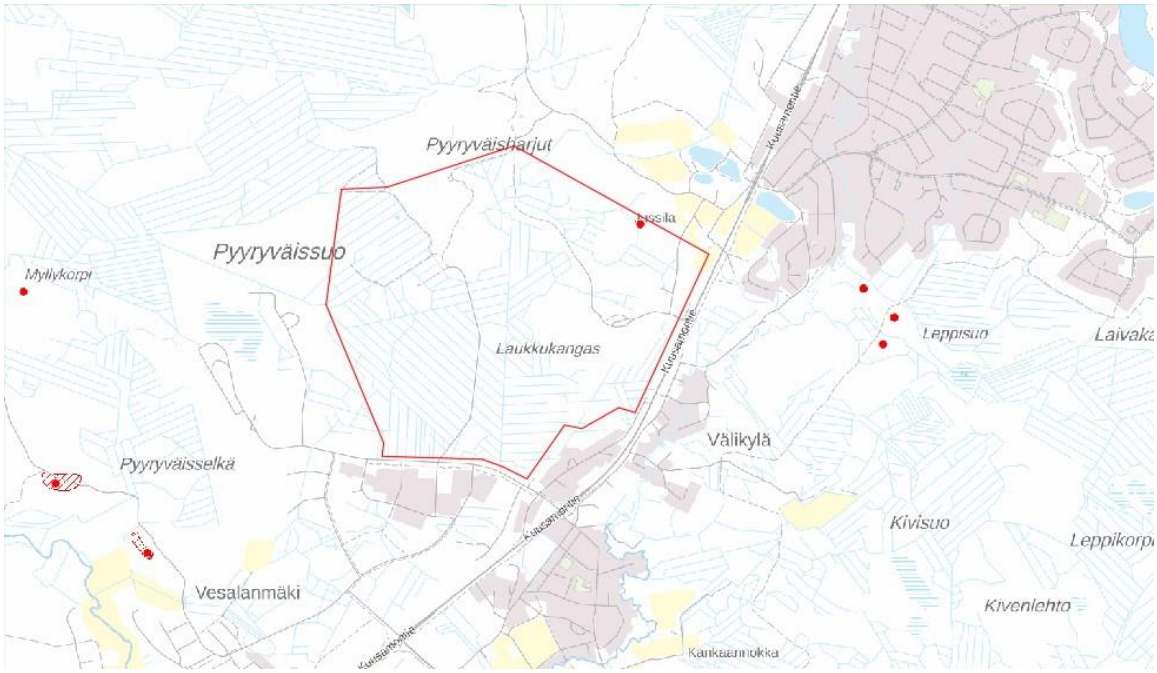

Kartta 15. Selvitysalueen muinaisjäännökset. Selvitysalue rajattu punaisella. Muinaismuistot-sivusto 2022.

2.6 VIHERVERKOSTOT JA KAAVOITUS

Selvitysalueen luoteiskulmaan sijoittuu Uuden Oulun yleiskaavassa ja VILMO-suunnitelmassa Pyykösjärven ja Kalimenojan viherkiila. Selvitysalueen pohjois-koillissuunnassa kulkee päiväviherkäytävä Hämeenjärvelle. Alue on kauttaaltaan maa- ja metsätalousvaltaista aluetta. Itä- ja eteläosaan on varattu alueita rakentamista varten.

Kartta 16. Viheralueverkosto ja suositukset maankäytölle selvitysalueella. Selvitysalue rajattu punaisella. Pyykösjärven ja Kalimenojan viherkiila - sininen pystyviivoitus, päiväviherkäytävä Hämeenjärvelle - vihreä nuoli, maa- ja metsätalousvaltainen alue – vaalean vihreä alue, rakentamiseen varattu alue – harmaa vaakaviivoitus. VILMO-suunnitelma 2014.

Selvitysalue muodostuu eri-ikäisistä metsistä. Yleiskaavassa (Uuden Oulun yleiskaava, keskeinen kaupunkialue 2030) se on maa- ja metsätalousvaltaista aluetta, teollisuuden reservialuetta ja työpaikkojen reservialuetta.

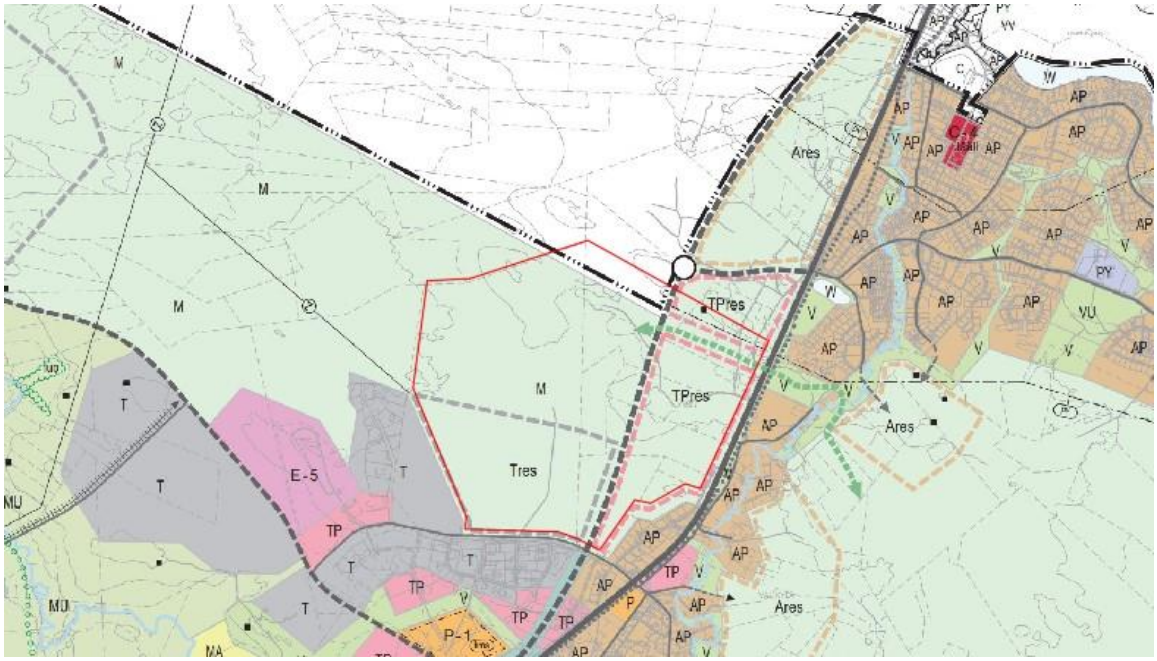

Kartta 17. Yleiskaava 2030 (Uuden Oulun yleiskaava, keskeinen kaupunkialue) selvitysalueella. Selvitysalue rajattu punaisella. Maa- ja metsätalousvaltainen alue - M, teollisuuden reservialue - Tres ja työpaikkojen reservialue - TPres. Vihreällä katkoviivanuolella osoitetaan viheryhteystarve.

Uuden Oulun yleiskaavassa 2050 (kartta 18) selvitysalueen eteläosa on kaupunkirakenteen laajentumisvyöhykettä. Vyöhykettä kehitetään erityisesti tilaa vaativien palvelujen ja työpaikkatoimintojen sekä pientalovaltaisen asumisen kaupunkiympäristönä. Pohjoisosa on maaseutuvyöhykettä. Sitä kehitetään maa- ja metsätalouteen, monipuolisiin maaseutuelinkeinoihin, luonnonvarojen kestävään hyödyntämiseen, maaseudun maisemaan ja kulttuuriympäristöihin, loma-asumiseen sekä luonnon moninaiskäyttöön perustuen.

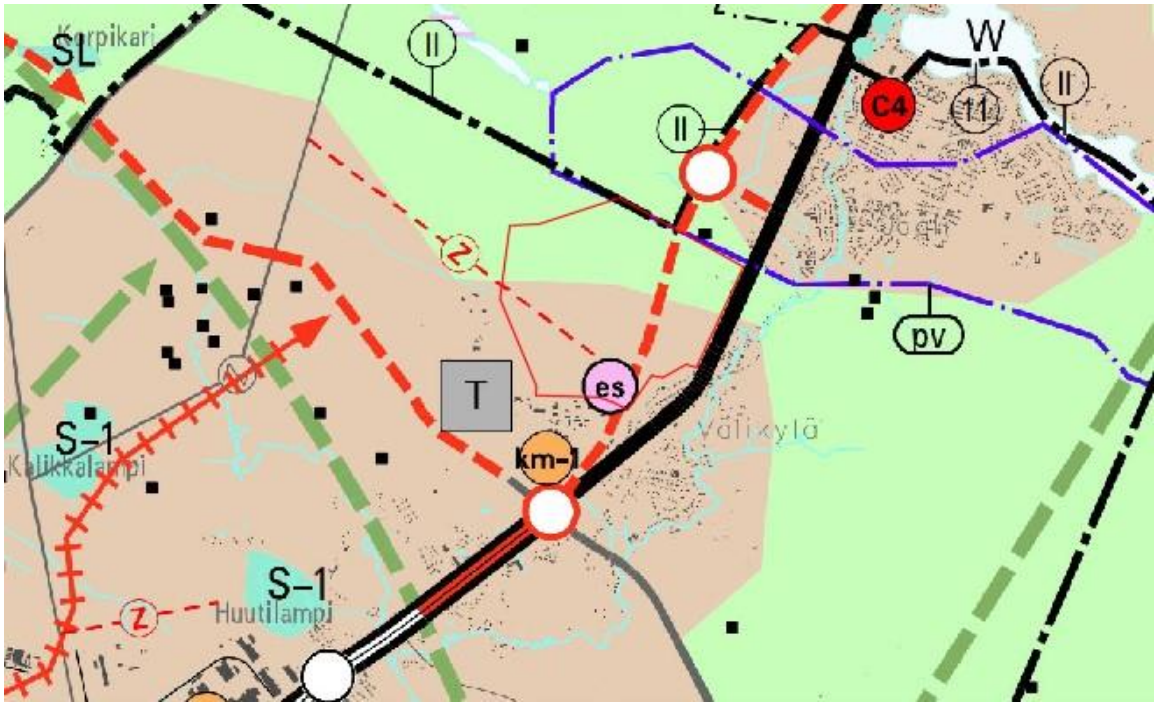

Kartta 18. Yleiskaava 2050 selvitysalueella. Kaupunkirakenteen laajentumisvyöhyke – ruskea alue, maaseutuvyöhyke – vihreä alue, tieliikenteen yhteystarve – oranssi katkoviiva, sähköasema - es, ohjeellinen uusi sähkölinja – punainen z- katkoviiva. Selvitysalue rajattu punaisella.

Selvitysalueeseen liittyvä asemakaavoitettu alue on kuvattu kartalla 19. Lähin asemakaavoitettu asutusalue on selvitysalueen kaakkoispuolella. Selvitysalueen länsi- ja eteläpuolella on teollisuusaluetta.

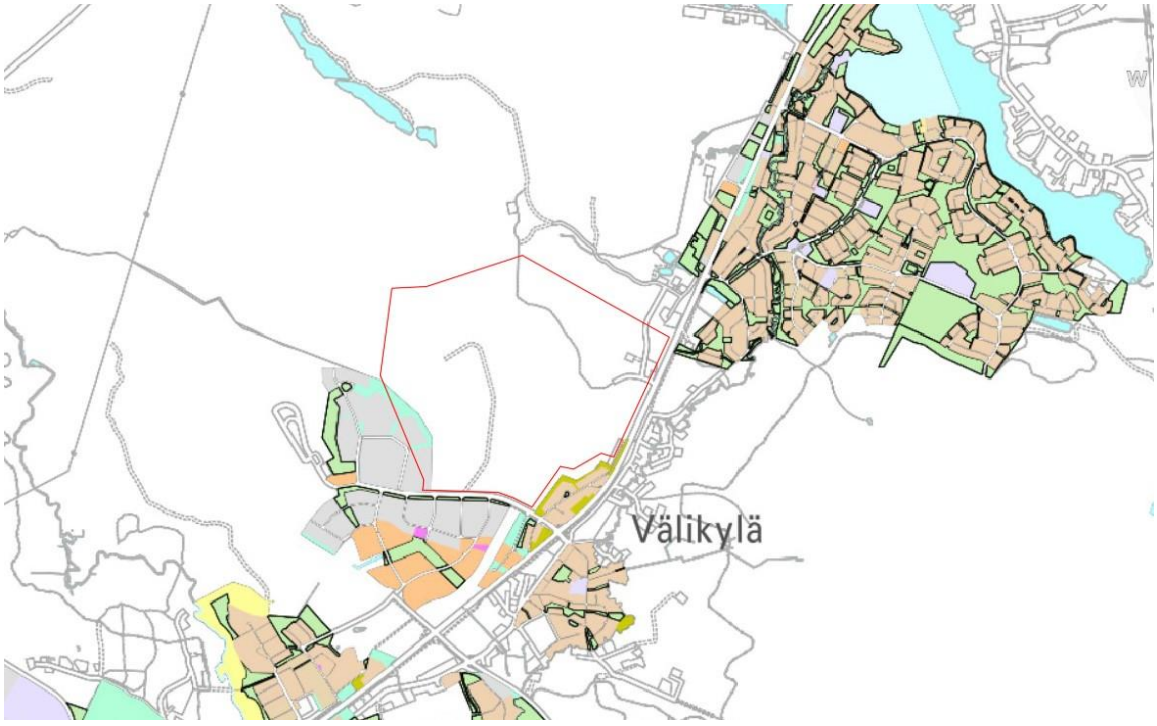

Kartta 19. Asemakaavoitettu alue selvitysalueen läheisyydessä. Selvitysalue rajattu punaisella.

3 LINNUSTO JA MUU ELÄIMISTÖ

3.1 TAVOITTEET JA LÄHTÖKOHDAT

Välikylän selvitysalueen linnusto-, viitasammakko-, lepakko-, liito-orava-, ja saukkoselvitys on laadittu maankäytön suunnittelun perusselvitykseksi. Selvityksessä on tutkittu pesimälinnusto sekä viitasammakoiden, lepakoiden, liito-oravien ja saukkojen esiintyminen Laukkukankaalla, eteläisimmillä Pyyryväisharjuilla sekä näiden ja Pyyryväisselän välisellä ojitetulla suoalueella (kartta 20). Selvitysalue on ojitettua rämettä ja talouskäytössä olevaa metsämaata. Alueen pinta-ala on 204 hehtaaria ja se rajautuu etelässä Yrityspuistontiehen ja idässä Kuusamontiehen. Luoteessa aluerajaus seuraa osittain kiinteistörajaa. Linnustoselvitys sisältää pesimälinnustokartoituksen, joka käsittää 2 tarkastelukertaa. Muuta eläimistöä tutkittiin soveltuvin menetelmin. Maastoselvitysten täydennykseksi haettiin alueen lajitiedot Suomen lajitietokeskuksesta. Vastaavasti kaikki maastossa tehdyt havainnot uhanalaisista ja silmälläpidettävistä lajeista tallennettiin Lajitietokeskukseen.

Kartta 20. Selvitysalueen rajaus punaisella viivalla maastokartalla.

3.2 LINNUSTOSELVITYS

Linnustoselvityksen menetelmänä sovellettiin pesivän maalinnuston kartoituslaskentaa (Koskimies & Väisänen 1988). Selvitysalueella tehtiin kahden käyntikerran kartoituslaskenta

(16.5.2022 klo 3:23–9:03 ja 22.6.2022 klo 2:21–7:32). Molemmat laskennat tehtiin heikkotuulisella, lämpimällä ja poutaisella säällä. Kartoitus tehtiin tavanomaista yleispiirteisemmin siten, että mikään maaston kohta ei jäänyt 100 metriä kauemmas kuljetusta reitistä. Kuljetut reitit ovat tallennettuna Suomen Lajitietokeskuksessa. Ensimmäisellä laskentakerralla laskettiin ja merkittiin ylös kaikki havaitut linnut ja muut selkärankaiset eläimet. Toisella laskentakerralla kesäkuussa jätettiin laskematta sellaiset yleiset lintulajit, joiden laulukausi oli päättynyt ja havaittavuus heikentynyt, ja joiden parimäärä oli tulkittavissa ensimmäisen laskennan perusteella. Tällaisia lajeja ovat esim. metsäkirvinen, rastaat, punarinta, talitiainen, peippo ja vihervarpunen. Lintu tulkittiin pesiväksi, jos se havaittiin pesimäaikana paikallisena sopivassa pesimäympäristössä yhdessä tai useammassa laskennassa. Tulosten raportoinnissa ei ole huomioitu alueen yli lentäneitä eikä alueen ulkopuolella olleita lintuja.

Tulostaulukossa pesimälinnuista käytettävä yksikkö on lintupari. Pari voi tarkoittaa myös havaintoa yksittäisestä koiraasta tai naaraasta, sillä laskennassa harvoin havaitaan parin molempia yksilöitä samanaikaisesti. Lajien uhanalaisuustarkastelussa käytettiin uusinta uhanalaisuusluokitusta (Hyvärinen ym. 2019).

Linnustoselvitystä täydentäviä lajihavaintoja haettiin Suomen Lajitietokeskuksesta. Selvitysalueelta ei löytynyt yhtään havaintoa haetulta aikaväliltä 1.1.2010-30.11.2022.

Laukkukankaan selvitysalueen linnusto on runsaudeltaan tavanomainen, mutta lajisto on monipuolinen. Laskennoissa löydettiin 43 lintulajia, ja pesiviksi tulkittuja lintuja laskettiin yhteensä 389 paria (191 paria / km²). Parimäärä ja linnuston tiheys ovat kuitenkin vain suuntaa antavia, sillä käytetty laskentamenetelmä ei mahdollistanut lintujen tarkkaa laskemista. Havaitut lajit ja parimäärät on esitetty taulukossa.

Selvästi runsain lintulaji on peippo, joita on yli viidennes kaikista linnuista. Seuraavaksi runsaimmat ovat punarinta, pajulintu, laulurastas, punakylkirastas ja rautiainen. Pajulintujen suhteelliseen vähäisyyteen vaikutti se, että laskentavuonna pajulintuja oli valtakunnallisesti vähän, noin kolmanneksen vähemmän kuin edellisenä vuonna (Toivanen 2022).

Uhanalaisista lajeista havaittiin pyitä 3 paria, töyhtötiaisia 4 paria, hömötiaisia 6 paria ja viherpeippoja 4 paria. Pyyn ja töyhtö- ja hömötiaisen uhanalaisuuden pääsyynä on riittävän luonnontilaisten metsien väheneminen. Viherpeipon uhanalaisuus ei johdu elinympäristöjen muutoksista (Hyvärinen ym. 2019). Uhanalaisten lintujen esiintymispaikat on esitetty kartalla 2.

Silmälläpidettävistä lajeista havaittiin västäräkki, närhi, harakka, järripeippo ja 2 paria pohjansirkkuja, joka on myös alueellisesti uhanalainen. Västäräkki ja harakka pesivät

Laukkukankaalla osittain rakennetussa ympäristössä. Närhen reviiri on Pyyryväisharjuilla. Järripeipon ja pohjansirkkujen pesimäpaikat olivat ojitetulla rämeellä Pyyryväissuolla. Pyyryväissuolla pesii myös ei uhanalainen mutta muutoin huomionarvoinen laji metso. Metson soidinpaikat pyritään säästämään kaikessa maankäytössä. Soidinpaikkaa ei löytynyt tältä selvitysalueelta, mutta sellainen on lähistöllä esimerkiksi muutaman kilometrin päässä Parsiaismaalla. Metsonaaraat eli koppelot levittäytyvät soidinpaikalta laajalle alueelle pesimään. Laskennassa löytyi metson pesä, johon naaras oli ehtinyt munia yhden munan. Pesä oli ojitetulla rämeellä luultavasti siksi, että parempaakaan elinympäristöä ei ole tarjolla. Syvät metsäojat ovat hankalia etenkin pienille poikasille.

Käytetyllä kahden käyntikerran kartoituslaskennalla ei löydetä kaikkia alueella pesiviä ja pesintää yrittäneitä lintupareja, ja toisaalta joitakin lyhytaikaisesti vierailleita lintuyksilöitä saatetaan tulkita pesiviksi. Pesimälinnuston tarkan parimäärän selvittämiseksi tarvittaisiin 5–6 laskentakertaa pesimäkauden aikana ja selvästi enemmän aikaa tai laskijoita kullekin laskentakerralle. Tässä selvityksessä käytettyä kahden laskentakerran menetelmää voidaan kuitenkin pitää riittävänä kuvaamaan alueen linnustoarvoja maankäytön suunnittelun tueksi.

Laukkukankaan länsipuolisella Pyyryväissuolla ja siihen liittyvillä luonnontilaltaan hieman paremmilla kangasmetsäkuvioilla esiintyy tavanomaista runsaammin metsäkanalintuja ja uhanalaisia tiaisia. Todennäköisin syy uhanalaisten lajien menestymiselle tällä alueella on se, että alue on vielä säästynyt laajoilta avohakkuilta ja voimakkailta harvennuksilta. Puustossa on monin paikoin lintujen suosimaa monilajisuutta ja monikerroksellisuutta. Myös kolopesijöille sopivaa pehmennyttä pystylahopuuta löytyy muutamin paikoin juuri riittävästi.

Kartta 21. Metson pesäpaikka ja uhanalaisten lintulajien havaintopaikat. Uhanalaisten lintujen tärkein esiintymisalue on merkitty vihreällä viivoituksella. Läheisen Parsiaismaan selvitysalueen havaintoja näkyy kartan vasemmassa reunassa, mutta muutoin tässä selvityksessä tarkastellaan vain punaisella viivalla rajattua aluetta.

Taulukko. Välikylän selvitysalueella havaitut pesimälajit ja niiden uhanalaisuudet ja parimäärät. NT = silmälläpidettävä, VU = vaarantunut, EN = erittäin uhanalainen, RT = alueellisesti uhanalainen

Laji	Parimäärä
Tavi	**2**
Pyy (VU)	**3**
Teeri	**2**
Metso	**1**
Rantasipi	**1**
Metsäviklo	**1**
Sepelkyyhky	**6**
Käki	**1**
Palokärki	**1**
Käpytikka	**4**
Metsäkirvinen	**16**
Västäräkki (NT)	**1**
Tilhi	**1**
Rautiainen	**18**
Punarinta	**61**

Leppälintu	**3**
Mustarastas	**6**
Laulurastas	**26**
Punakylkirastas	**19**
Hernekerttu	**4**
Sirittäjä	**1**
Tiltaltti	**9**
Pajulintu	**32**
Hippiäinen	**6**
Harmaasieppo	**6**
Kirjosieppo	**4**
Sinitiainen	**6**
Talitiainen	**11**
Töyhtötiainen (VU)	**4**
Hömötiainen (EN)	**6**
Puukiipijä	**1**
Närhi (NT)	**1**
Harakka (NT)	**1**
Varis	**1**
Korppi	**1**
Peippo	**87**
Järripeippo (NT)	**1**
Viherpeippo (EN)	**4**
Vihervarpunen	**15**
Pikkukäpylintu	**4**
Punatulkku	**4**
Keltasirkku	**5**
Pohjansirkku (NT, RT)	**2**

Mitään yksittäistä metsäkuviota ei voida osoittaa metsälajeille erityisen tärkeäksi. Arvo lintujen elinympäristönä muodostuu ojitetun rämeen ja osittaista luonnontilaisuutta ilmentävien metsäsaarekkeiden kokonaisuudesta. Ojituksesta huolimatta räme on paikoin edelleen niin märkää, että pesimälajistoon kuuluvat myös tavi ja metsäviklo. Tällainen erilaisten kuvioiden mosaiikki ja soistuneisuus tarjoavat monille linnuille sopivia pesimäpaikkoja sekä riittävästi ravintoa. Paikkalintuina metsäkanalinnut ja tiaiset tarvitsevat metsiä vuoden ympäri sekä pesimä- että talvehtimisympäristönä, jolloin reviirit ovat tyypillisesti vähintään kymmeniä hehtaareita. Suon laiteet ovat erityisen tärkeitä kanalintujen poikueympäristöinä. Uhanalaiselle lajistolle ja metson pesinnälle tärkeimmät alueet on merkitty vihreällä viivoituksella karttaan 21. Silmälläpidettävistä lajeista närhen, järripeipon ja pohjansirkkujen havaintopaikat sijoittuvat myös tälle alueelle.

3.3 VIITASAMMAKKOSELVITYS

Viitasammakoita havainnoitiin kuuntelemalla soidinpulputusta ja etsimällä sammakoita ja kutupalloja sopivista kosteikoista lintulaskennan yhteydessä 16.5.2022 klo 3:23–9:03. Sammakoille sopivinta elinympäristöä oli alueen pohjoisosassa märimmällä osalla Pyyryväissuota, jossa on vetisten ojien lisäksi kaivamalla syntynyt pieni lammikko. Mitään merkkejä viitasammakoista ei havaittu.

3.4 LEPAKKOSELVITYS

Lepakoita ja niille soveltuvia koloja ja rakenteita etsittiin linnustoselvityksen yhteydessä 16.5. ja 22.6.2022. Selvitysalueella ei ole lepakoiden talvehtimiseen soveltuvia kellareita tai muita onkaloita. Alueella ei myöskään ole sellaisia isoja kolopuita tai muita koloja tai rakennuksia, jotka voisivat sopia lepakoiden lisääntymispaikoiksi. Lepakoita etsittiin 22.6.2022 ennen linnustoselvitystä klo 1:30-2:30 kulkemalla läpi selvitysalueen tiet ja isommat polut ympäristöä tarkkailen ja käyttäen Dodotronic Ultramic 384K BLE ultraäänimikrofonia lepakoiden kaikuluotausäänten kuunteluun. Mitään merkkejä lepakoiden esiintymisestä ei havaittu.

3.5 LIITO-ORAVASELVITYS

Liito-oraville sopivat elinympäristöt selvitettiin maastokäynnillä 16.5.2022. Selvitysalueella ei ole liito-oravalle sopivia varttuneita kuusivaltaisia sekametsiä. Liito-oravan puuttuminen alueen lajistosta varmistettiin etsimällä ulostepapanoita suurimpien kuusten tyviltä. Kuusimetsälaikut olivat pieniä eikä liito-oravan jätöksiä havaittu.

3.6 SAUKKOSELVITYS

Saukkojen esiintymistä tutkittiin havainnoimalla niiden jättämiä lumijälkiä 18.12.2022 ja 26.12.2022. Maastokartalla näkyvät isommat ojat tutkittiin mahdollisten saukkojen kulkureittien löytämiseksi. Selvityksen ajankohta oli otollinen mahdollisten saukon lisääntymispaikkojen löytämiselle, sillä vesistöt olivat jäässä ja pääosin lumen peittämiä, mutta poikueet eivät ole vielä alkutalvesta ehtineet kulkeutua kovin kauas synnyinpaikoiltaan. Molempia kartoituksia edelsi 5 sateetonta yötä edellisen lumisateen jälkeen. Tältä ajalta saukon jäljet olivat varmuudella löydettävissä. Ensimmäisellä käyntikerralla ei havaittu saukon jälkiä, vaikka saukolle sopivia ruokailupaikkoja oli useissa metsäojissa. Toisessa laskennassa löytyi melko tuoreet nuoren saukon jäljet. Jäljen leveys 45 mm ja uran leveys 15 cm viittaavat siihen, että kyseessä oli nuori puolentoista vuoden ikäinen naarassaukko (kuva 26). Saukko oli tullut etelästä teollisuusalueen läpi ja Yrityspuistontien yli ojitetulle rämeelle. Se oli jatkanut ojia pitkin kääntyen kohti länttä ja poistunut selvitysalueelta laskuojaa pitkin länteen Pyyryväissuon

suuntaan (kartta 22). Jäljet olivat tulosuunnassa lumen peittämät, mutta poistumissuunnassa varsin tuoreet. Saukko oli selvästi levännyt sateen aikana ojan penkassa olleessa onkalossa, josta matka oli jatkunut sateen jälkeen. Saukoille tyypilliseen tapaan se oli etsinyt sammakoita ojien pohjilta (kuva 27) ja käynyt ulostamassa kuusten tyville. Jälkien perusteella on tulkittavissa, että alueella on ollut tilapäinen saukon levähdyspaikka, ja ainakin nuoret saukot kulkevat ajoittain ojia pitkin talvehtivia sammakoita etsimässä. Kuitenkaan varsinaista suojelua vaativaa pysyvää lisääntymis- tai levähdyspaikkaa ei löytynyt.

Kuva 26. Nuoren saukon jäljet ojan pohjalla.

Kuva 27. Saukko oli nähtävästi etsinyt ravinnokseen ojien pohjamudissa talvehtivia sammakoita.

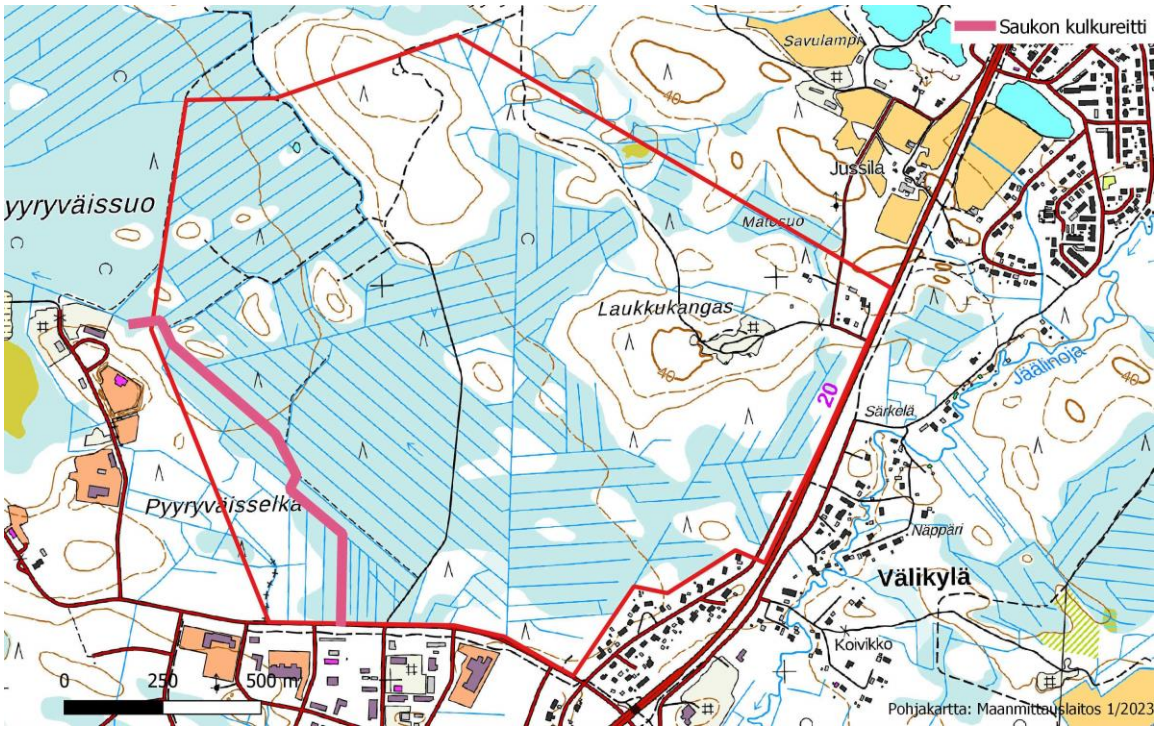

Kartta 22. Saukon kulkureitti selvitysalueella. Saukko oli tullut etelästä Yrityspuistontien yli ja poistunut länteen Pyyryväissuon suuntaan.

3.7 MUU ELÄIMISTÖ

Lintulaskentojen yhteydessä ei havaittu muita selkärankaisia eläimiä. Saukkokartoituksessa havaittiin monien nisäkkäiden lumijälkiä. Jälkihavaintojen perusteella alueella esiintyy metsämyyriä, oravia, metsäjäniksiä, metsäkauriita ja kettu. Etenkin kauriiden ja jänisten jälkiä oli paljon. Suomen Lajitietokeskuksesta ei löytynyt maastokartoituksia täydentäviä tietoja.

Luonnon monimuotoisuus käsittää kaikki lajiryhmät, mutta kaikkia lajeja ei ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista pyrkiä löytämään maankäytön suunnittelun tueksi tehtävien luontoselvitysten yhteydessä. Tässä luontoselvityksessä lintuja voidaan pitää luonnon monimuotoisuuden indikaattorina. Lintulajiston monipuolisuus ja uhanalaisten lintulajien esiintyminen viittaa siihen, että myös muista lajiryhmistä voi löytyä uhanalaista lajistoa.

4 SUOSITUKSET MAANKÄYTÖLLE

Yleiskaavan M-merkityt alueet ovat osa kaupungin viheralueverkostoa, minkä vuoksi alueen metsää tulee käsitellä sen luonteen edellyttämällä tavalla huomioiden myös kaavassa esitetty viheryhteystarve.

Jatkosuunnittelussa tulee huomioida mahdolliset happamat sulfaattimaat. Maaperän muokkausta edellyttävien toimenpiteiden suunnittelussa happamilla sulfaattimailla tulee selvittää toimenpiteet niistä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi.

Selvitysalueella olevan kookkaan puuston säilyttäminen osana tontteja tai viheralueverkostoa on suositeltavaa. Muinaismuistolailla rauhoitetut kiinteät muinaisjäännökset tulee huomioida suunnittelussa. Muinaismuistojen läheisyydessä koskevista suunnitelmista tulee pyytää museoviranomaisen lausunto.

Laukkukankaan varikkoalueen maaperän mahdollinen pilaantuneisuus on syytä selvittää.

Välikylän selvitysalueen pesimälinnusto selvitettiin kahden käyntikerran kartoituslaskennalla. Alueella esiintyy useita harvinaisia ja uhanalaisia lintulajeja, joiden ensisijaisia elinympäristöjä ovat metsät ja puustoiset suot. Viitasammakoita, lepakoita tai liito-oravia ei esiinny. Selvitysalue kuuluu ainakin osittain saukon elinpiiriin, mutta ei ole varsinainen lisääntymisalue.

Selvitysalue on tällä hetkellä metsätalouskäytössä. Metsien harvennukset, todennäköisesti tulevat avohakkuut, vanhojen ojien kuivattava vaikutus ja kunnostusojitukset aiheuttavat

jatkuvasti luontokatoa eli luonnon monimuotoisuuden ja lajien häviämistä alueelta. Nykyisellä käyttömuodolla luontokato tälläkin alueella tulee jatkumaan suunnilleen keskimääräisellä Suomen valtakunnallisella nopeudella. Mahdollinen metsätalouden tehostuminen kuten avohakkuiden aloittaminen turvemailla nopeuttaisi luontokatoa lähes kaikkien metsälajien kohdalla. Alueen kaavoittaminen ja rakentaminen kokonaan esimerkiksi teollisuusalueeksi hävittäisi uhanalaisen luonnon täysin ja olisi hyvin vaikeaa tai mahdotonta kompensoida esimerkiksi suojelulla jossain toisaalla.

Suurin osa selvitysalueen kosteista turvepohjaisista metsistä ja kangasmaasaarekkeista on säilyttänyt luonnontilan piirteitä, minkä vuoksi ne ovat uhanalaisille lajeille tärkeää elinympäristöä ja suositellaan ennallistettaviksi ja suojeltaviksi. Luonnontilaisuutta olisi mahdollista suhteellisen nopeasti palauttaa ja parantaa erilaisin ennallistamistoimin, jolloin myös lajiston häviäminen voitaisiin pysäyttää ja kääntää palautumiseksi. Toisaalta laajimmat kuivat kangasmaat ovat voimakkaammin metsätalouden piirissä, eikä niiltä löydy kaavoittamista ja rakentamista rajoittavia luontoarvoja. Luontokadon pysäyttämiseksi uhanalaisille ja muillekin metsälajeille tärkeä kartassa 21 vihreällä viivoituksella rajattu alue suositellaan ennallistettavaksi ja suojeltavaksi.

Laukkukankaalla on maanrakennuskoneiden varikkoalue ja kangasmetsä on pääosin avohakattu. Luonnoltaan vahvasti ihmistoiminnan jo heikentämänä se sopii tässä tutkitusta selvitysalueesta parhaiten kaavoitettavaksi ja rakennettavaksi. Laukkukankaalla ei esiinny uhanalaisia lajeja, ja siellä pesivät silmälläpidettävät lintulajit harakka ja västäräkki pärjäävät myös ihmisen muokkaamassa ympäristössä. Mikäli rakentamista halutaan osoittaa tälle suunnalle, Laukkukangas sopii siihen parhaiten. Uhanalaisia lajeja ei esiinny myöskään Kuusamontien eikä Yrityspuistontien välittömässä läheisyydessä. Tämä voi johtua osittain siitä, että ihmisarat lajit kuten kanalinnut pitävät etäisyyttä ihmisasutukseen ja vilkkaasti liikennöityihin väyliin. Mahdollinen tonttien kaavoittaminen ja teollisuusrakentaminen näiden pääteiden varsille tuskin aiheuttaisi merkittävää haittaa Pyyryväissuolla pesiville linnuille.

6 LÄHTEET

Hyvärinen E, Juslén A, Kemppainen E, Uddström A & Liukko U-M: 2019: Suomen lintujen uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

Koskimies P & Väisänen RA: 1988: Linnustonseurannan havainnointiohjeet. – Helsingin yliopiston eläinmuseo, Helsinki. 143 s.

Muinaismuistot. https://muinaismuistot.info/. Hakupäivä 10.10.2022.

Oulun karttapalvelu. https://kartta.ouka.fi. Hakupäivä 10.10.2022.

Oulun viheralueverkosto ja luonnon monimuotoisuus, VILMO-suunnitelma. 2014. Oulu.

Paikkatietoikkuna, MML. Kallio- ja maaperäkartat, rinnevarjostuskartta, puuston ikäkartta.

Toivanen T: 2022: Pohjansirkkuja paljon, pajulintuja vähän – Linnut 3/2022

Uuden Oulun yleiskaava, keskeinen kaupunkialue 2030

Vanhat painetut kartat; peruskartat vuosilta 1957 ja 1989. Maanmittauslaitos.

VILMO (Oulun viheralueverkosto ja luonnon monimuotoisuus)

LIITTEET

Liite 1 Maisemakuva

Liite 2 Luonnon ja maiseman suositukset maankäytölle

Valokuvat: Plaana Oy, Aallokas Oy

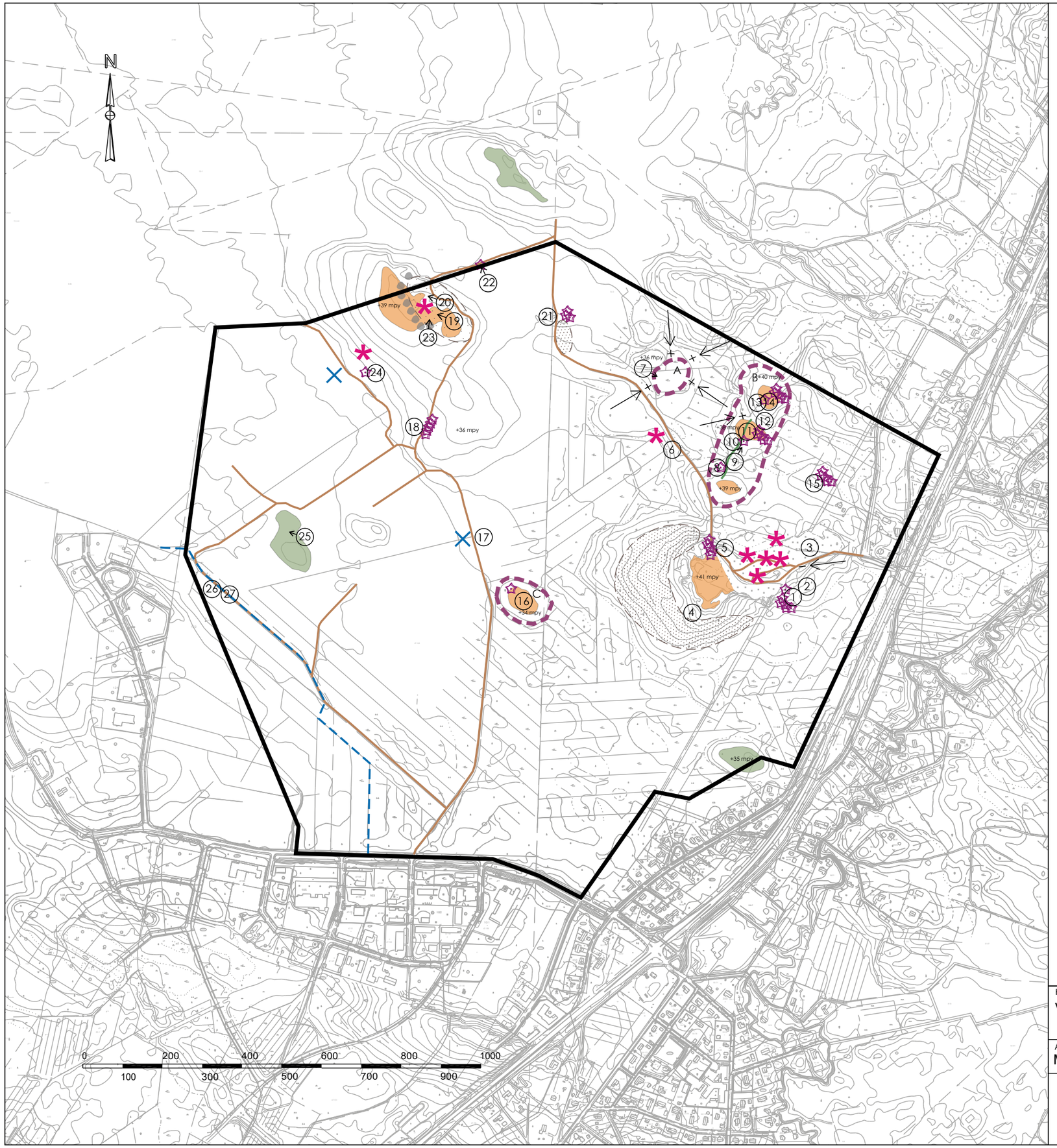

MERKINTÖJEN SELITYKSET

Selvitysalueen raja

Valokuvan ottopaikka ja -suunta (viittaus raportin kuviin)

NYKYINEN KÄYTTÖ

Metsäautotie

Läjitettyjä kiviä

Kaivettu vesiallas

Eläinten polku

Saukon kulkureitti

ARVOKOHTEET/MAISEMAN VAHVUUDET

Merkittävä puu tai puuryhmä

Selänteen lakialue

Vanhaa puustoa

Miellyttävä näkymä

Maisemallisesti arvokas alue

A. suo, laaksonpohja

B. vanhaa puustoa, lakialue

C. vanhaa puustoa, lakialue

ONGELMA-ALUEET/MAISEMAN HEIKKOUDET

Entinen maa-aineksen ottopaikka, arvioitu alue

Roskaantumista

Epämiellyttävä näkymä

HANKE
Välikylän maisema- ja eläimistöselvitys

ASIASISÄLTÖ
Maisemakuva

MITTAKAAVA
1:10 000

AALLOKAS

Plaana
OSA A-INSINÖÖREJÄ

PIIR. NRO
Liite 1

PVM
3.10.2023

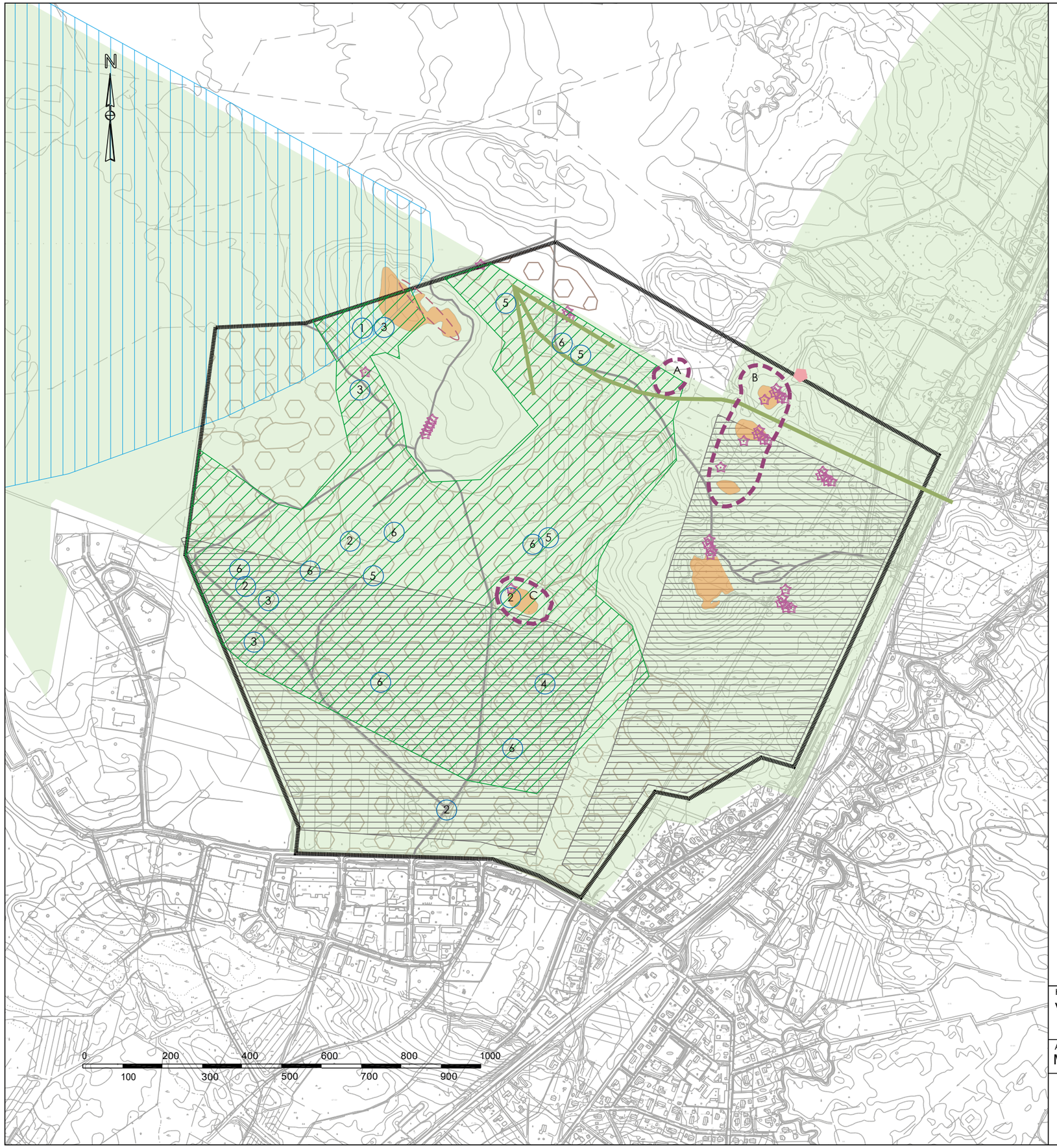

MERKINTÖJEN SELITYKSET

- Selvitysalueen raja
- Rakentamiseen varattu alue (Uuden Oulun yleiskaava)
- Viheralueverkoston osa, maa- ja metsätalousvaltainen alue (VILMO)
- Metsäautotie

VIHERALUEVERKOSTON OSANA SÄILYTETTÄVÄ ALUE

- Tärkeä viheralueverkoston osa (VILMO)
- Päiväviherkäytävä (VILMO)
- Maisemallisesti arvokkaat alueet
  - A. suo, laaksonpohja
  - B. vanhaa puustoa, lakialue
  - C. vanhaa puustoa, lakialue

RAKENTAMISELLE RAJOITUKSIA

- Merkittävä yksittäispuu tai puuryhmä
- Lakialueet
- Muinaismuisto
- Merkittävä linnustoalue
- Huomioitavien lintulajien esiintymät
  1. Närhi (silmälläpidettävä)
  2. Viherpeippo (erittäin uhanalainen)
  3. Pyy (vaarantunut)
  4. Metso
  5. Töyhtötiainen (vaarantunut)
  6. Hömötiainen (erittäin uhanalainen)
- Kohtalainen todennäköisyys happamien sulfaattimaiden esiintymiselle (Paikkatietoikkuna)
- Laajoja kivikasoja, ks. raportti kuvat 19 ja 20

HANKE
Välikylän maisema- ja eläimistöselvitys

ASIASISÄLTÖ
Maankäytön suositukset

MITTAKAAVA
1:10 000

PIIR. NRO
Liite 2

PVM
3.10.2023

AALLOKAS

Plaana
OSA A-INSINÖÖREJÄ